

บทความวิจัยเรื่อง
เรื่อง

พระพุทธศาสนาในประเทศจีน : สมัยสาธารณรัฐ

โดย

นางสาวบัญญัติ บุชากรณ์

รหัสนักศึกษา 05530666

เสนอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 460 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2556

บทความวิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนาในประเทศจีน : สมัยสาธารณรัฐจีน

ชื่อผู้วิจัย นางสาวบุญจรี บุชากรณ์ รหัสนักศึกษา 05530666

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

ปีการศึกษา 2256

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนาในประเทศจีน : สมัยสาธารณรัฐจีน นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุความเสื่อมถอยและความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในสมัยสาธารณรัฐ และบทบาทของชาวพุทธในการเผยแผ่และธำรงรักษาพุทธศาสนาในประเทศจีนในสมัยสาธารณรัฐจีน โดยได้ศึกษาค้นคว้าทั้งจากเอกสารหนังสือและบทความต่างๆ

ผลของการศึกษาพบว่าสาเหตุของความเสื่อมถอยของพระพุทธศาสนามีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในของพระพุทธศาสนาเป็นภัยที่สำคัญที่สุด คือ เกิดความหย่อนยานในพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ส่วนสาเหตุสำคัญของปัจจัยภายนอกก็ คือ ผู้ปกครองเบียดเบียน เมื่อใดผู้ปกครองยังคงเลื่อมใสศรัทธา พระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น แต่ถ้าเมื่อใดผู้ปกครองทรงคลั่งไคล้ศาสนาอื่นก็จะมีผลกระทบต่อพุทธศาสนาทำให้เสื่อมถอยได้ง่าย ผู้ปกครองจึงมีบทบาทมากที่สุดที่จะทำให้พุทธศาสนาเสื่อมถอยหรือเจริญมากขึ้น

ความเสื่อมถอยของพระพุทธศาสนาในสมัยสาธารณรัฐจีน มีสาเหตุมาจากการที่ผู้นำหันไปนับถือศาสนาคริสต์และมองว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ล้าหลังมลายและนโยบายต่อต้านศาสนาพุทธจากรัฐบาลซุนยัตเซ็น เช่น มีนโยบายยึดวัดและทรัพย์สินให้เป็นของวัด เนื่องจากวัดมีที่ดินเป็นจำนวนมากและจะนำไปสร้างโรงเรียนหรือหน่วยงานทางราชการแทนที่

คำสำคัญ พระพุทธศาสนา, ประเทศจีน, สมัยสาธารณรัฐ

ข้อบทความวิจัย “พระพุทธศาสนาในประเทศจีน : สมัยสาธารณรัฐ”

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนจีนเริ่มนับถือพระพุทธศาสนามาบ้างแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจากพวกพ่อค้าที่ทำการค้าตามเส้นทางสายไหมเพียงแต่ยังไม่แพร่หลายเท่าที่นั่นความสำคัญแต่ในขนาดเดียวกันความยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนาในจีนนั้น ไม่ได้ด้อยกว่าลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าซึ่งเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นในจีนนัก พุทธศาสตร์ของจีนมีข้อสันนิษฐานเรื่องเวลาที่พุทธศาสนาแผ่เข้าจีนแตกต่างกันหลายทัศนะ บางท่านสันนิษฐานว่า

พุทธศาสนาเข้าไปในจีนตั้งแต่สมัยจักรพรรดิฉินสื่อหวงบางท่านก็สันนิษฐานว่าพุทธศาสนาเข้าไปเมื่อครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงกระทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 แล้วได้ส่งพระธรรมทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกประเทศอินเดียและในครั้งนั้นพระองค์ก็ได้ส่งพระมหาเถระเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศจีนด้วยแต่หลักฐานที่สามารถนำมาอ้างอิงได้แน่นอนและชัดเจนนั้นก็คือพระพุทธศาสนาได้เข้าไปเผยแผ่ในประเทศจีนเป็นครั้งแรก ในรัชสมัยของพระเจ้ามิ่งตี้ สมัยราชวงศ์ฮั่น พระองค์ได้ส่งคณะทูต 18 คน ไปศึกษาพระพุทธศาสนาในอินเดีย คณะทูตเหล่านี้ เมื่อกลับมาประเทศจีน ได้อาราธนาพระภิกษุ 2 รูป คือ พระกาศยปมาตังคะ และพระธรรมรักษ์กลับมายังจีน รวมถึงตั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตรงกับ พ.ศ. 610 เมื่อพระเถระทั้ง 2 รูป พร้อมด้วยคณะทูตกลับมายังนคร โดยางพระเจ้ามิ่งตี้ได้ทรงสร้างวัดม้าขาว(แปะเบย์)หลังจากนั้นพระเถระทั้งสองรูปก็ได้แปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นภาษาจีนเป็นเล่มแรก (พิน ดอกบัว ,2543 : 124)

เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้าไปสู่ประเทศจีนนั้นต้องต่อสู้กับระบบความเชื่อพื้นเมืองที่มีอยู่เดิมอย่างหนักโดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ที่ยังคงนับถือลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า ตลอดจนอำนาจประเพณี และความเชื่อถือต่าง ๆ มีนักปราชญ์ท่านหนึ่งชื่อว่า มังจื้อ ได้แสดงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ให้ชาวเมืองได้เห็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาประกอบกับอาศัยความประพฤตินันบริสุทธิต์ของพระสงฆ์ เป็นเครื่องจูงใจให้ชาวจีนเกิดความเลื่อมใส และทำให้พระพุทธศาสนา กลับมารุ่งเรืองในสมัยราชวงศ์ถัง ประวัติพระพุทธศาสนาในสมัยนี้รุ่งเรืองกว่าสมัยอื่นๆ ในหลายทาง เว้นแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น เห็นได้ชัดว่า พุทธศาสนารุ่งเรืองขึ้น และลัทธิเต๋าก็เข้าขั้นเสื่อมโทรม ทั้งยังมีลัทธิต่างๆ เผยแผ่เข้ามาจากทางตะวันตกอีก ลัทธิขงจื้อเองก็มีประโยชน์ต่อรัฐบาลมากขึ้น (คารวีร์ตัน กู๊ดริคจ์, 2515 : 151)พระพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ถังได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้า

จักรพรรดิตลอดจนนักปราชญ์ราชบัณฑิตต่างๆ โดยมีการสร้างวัดขึ้นหลายแห่ง และมีการแปลพระสูตรจากภาษาบาลีเป็นภาษาจีนเป็นจำนวนมาก

พุทธศาสนาได้รับความนิยมนิยมจากประชาชนชาวจีน จนกระทั่งถึงยุคสาธารณรัฐจีนเมื่อ วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2455 สาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับการสถาปนาขึ้นหลังจากการก่อตั้งสาธารณรัฐจีนในยุคนี้พุทธศาสนาไม่ได้รับการเอาใจใส่จากรัฐบาลปัจจุบันคือ ดร.ซุนยัตเซนสาเหตุเนื่องมาจากผู้นำส่วนมากจบการศึกษาจากต่างประเทศ เช่น ดร.ซุนยัตเซน เป็นต้น แต่ในขนาดเดียวกันก็มีพระสงฆ์หลายรูปเผยแผ่พุทธศาสนา เช่น พระจิ้นอาน จากภูเขาเทียนตุง ได้ก่อตั้งสมาคมพุทธศาสนาของจีนทั้งชาติ ที่เมืองหนานจิงต่อมารัฐบาลมีนโยบายจะยึดวัดและยึดทรัพย์สินสมบัติเป็นของวัดเนื่องจากมีการนำที่ดินมาสร้างวัดมากเกินไป พระจิ้นอานได้เรียกร้องให้ระงับเรื่องนี้แต่ไม่สำเร็จ แม้ว่าต่อมาจะมีการเปลี่ยนประธานาธิบดีแล้วก็ตาม จนถึง พ.ศ. 1459 รัฐบาลจีนจึงประกาศได้พระราชบัญญัติปกป้องวัดศาสนาพุทธความพยายามของท่านไม่ศูนย์เปล่าเพราะมีชาวพุทธต่อสู้ตามอุดมการณ์ของท่านในเวลาต่อมา

สาเหตุหลักที่ศาสนาพุทธถูกต่อต้านเนื่องจากผู้นำนับถือศาสนาคริสต์ นายพล เฟิงอวีเสียน มีชื่อเสียงในการทำลายศาสนาพุทธหลายมณฑล เขาศรัทธาในศาสนาคริสต์อย่างคลั่งไคล้ ถึงกับออกคำสั่งให้ทำลายวัดพุทธและวัดในศาสนาเต๋าทั้งทั้งหมด มีนโยบายเปลี่ยนวัดพุทธเป็นโรงเรียน ผู้นำคนสำคัญของจีนขณะชาติที่ปกครองจีนในช่วงเวลานี้เช่น ดร.ซุนยัตเซน จอมพลเจียงไคเช็ค จอมพลจางโซเหลียง ทั้งหมดนี้ล้วนนับถือศาสนาคริสต์ ดร.ซุนยัตเซน เมื่อกลับมาถึงเมืองจีนเมื่อเห็นชาวบ้านไหว้พระพุทธรูป ถึงกับโยนพระของชาวบ้านทิ้งลงดินและกล่าวหาว่าชาวบ้านงมงาย เพราะปัญญาชนส่วนมากจะมองว่าศาสนาพุทธงมงาย ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ในยุคนี้พระสงฆ์จีนมีบทบาทในสังคมน้อยมาก ผู้คนจะพบเห็นพระสงฆ์ได้ก็ต่อเมื่อมีงานเผาศพเท่านั้น พุทธศาสนาในสมัยนี้จึงอยู่ในฐานะเหมือนคนป่วยหนัก ในสถานการณ์ที่ย่ำแย่แบบนี้พระสงฆ์หลายรูปเริ่มมองไม่เห็นอนาคต ทอยลาสิกขาไปมากบางส่วนนั้นไปสมัครอยู่ในกองทัพ เช่น พระเซงเยน แต่ในวิกฤตยังมีโอกาส คณะพระสงฆ์จีนได้มีพระสงฆ์หนุ่มรุ่นใหม่ไฟแรงมีหัวคิดก้าวหน้ารูปหนึ่งมุ่งมั่นนำพาศาสนาไปให้ได้ พระสงฆ์ท่านนี้ก็คือ พระอาจารย์ไท่สู นั่นเอง

จากความน่าสนใจดังกล่าวผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษา“พระพุทธศาสนาในประเทศจีนสมัยสาธารณรัฐจีน”เพื่อให้เห็นถึงสาเหตุต่างๆของการเสื่อมถอยของพระพุทธศาสนาในประเทศจีนที่เกิดขึ้นในสมัยสาธารณรัฐ

2. จุดประสงค์

1. เพื่อศึกษาสาเหตุความเสื่อมถอยและความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในสมัย
สาธารณรัฐ
2. เพื่อศึกษาบทบาทของชาวพุทธในการเผยแผ่และธำรงรักษาพุทธศาสนาในประเทศจีนใน
สมัยสาธารณรัฐ

3. ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาประวัติของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศจีนสมัยสาธารณรัฐ
2. ศึกษาสาเหตุของความเจริญรุ่งเรืองและการเสื่อมถอยของพระพุทธศาสนาในประเทศจีน
สมัยสาธารณรัฐ
3. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของชาวพุทธในการเผยแผ่และธำรงรักษาพุทธศาสนาในประเทศ
จีนในสมัยสาธารณรัฐ

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุความเสื่อมถอยและความเจริญรุ่งเรือง
ของพระพุทธศาสนาในสมัยสาธารณรัฐ
2. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของชาวพุทธในการเผยแผ่และธำรงรักษาพุทธศาสนา
ในประเทศจีนในสมัยสาธารณรัฐ
3. วิเคราะห์บทบาทของชาวพุทธในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากหนังสือในสมัย
สาธารณรัฐ

ผลการศึกษา

1. พัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศจีน

พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสามศาสนาใหญ่ในประเทศจีน ความสำคัญและความยิ่งใหญ่
ของพุทธศาสนาในจีนนั้น ไม่น้อยไปกว่าลัทธิขงจื้อ และศาสนาเต๋าซึ่งเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นในจีน
นักพุทธศาสตร์ของจีน มีข้อสันนิษฐานเรื่องกาลเวลาที่พุทธศาสนาแผ่เข้าจีนแตกต่างกันหลายทัศนะ
บางท่านสันนิษฐานว่า เข้าไปในจีนตั้งแต่สมัยจักรพรรดิฉินสื่อหวง (จีนชื่อย่อตั้งแต่ 246 – 210 ก่อน
ค.ศ.) บางท่านก็สันนิษฐานว่าเข้าไปเมื่อครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงกระทำสังคายนาพระ

ไตรปิฎกครั้งที่ 3 แล้ว ได้ส่งพระธรรมทูตออกเผยแผ่พุทธศาสนาในอาณาจักรอินเดีย และในครั้งนั้น พระองค์ก็ได้ส่งพระมหาเถระเข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศจีนด้วย แต่หลักฐานที่สามารถนำมาอ้างอิงได้แน่นอนนั้น คือพุทธศาสนาแผ่เข้าจีนในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างปลายสมัยราชวงศ์ชี่อัน (อันตะวันตก 206 ก่อน ค.ศ.- ค.ศ. 25) ต้นราชวงศ์ตงอัน (อันตะวันออก ค.ศ. 25 – ค.ศ. 220) ทั้งนี้ เพราะนักโบราณคดีได้ขุดพบพระพุทธรูปในสมัยนี้หลายแห่งด้วยกัน เช่น พระพุทธรูปที่ภูเขาเฟิงซัน มณฑลเสฉวน พระพุทธรูปที่ภูเขาข่งอ้วงซัน มณฑลเจียงซู เป็นต้น สำหรับชาวจีนแล้ว พุทธศาสนาเป็นศาสนาและวัฒนธรรมต่างชาติที่แผ่เข้าไป ฉะนั้น เมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้น จึงประสบกับการถูกกีดกันอย่างรุนแรงจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเป็นเบื้องแรก กว่าที่จะเป็นที่ยอมรับและกลายเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของจีนได้ ก็เป็นเวลาเกือบหลายร้อยปี(เหียนจี้อี้, 1988 : 230)

พุทธศาสนาแผ่เข้าในจีนได้ผ่านวิวัฒนาการอย่างสลับซับซ้อนถึงสามระยะด้วยกัน คือ ระยะแรก เป็นระยะที่อาศัยวัฒนธรรมจีนเป็นทุนเกาะ เพื่อประกอบตัวเองให้ปักหลักลงได้บนผืนแผ่นดินจีน แล้วค่อย ๆ เผยแผ่ออกไป ระยะที่สอง เป็นระยะที่เกิดภาวะขัดแย้งและปะทะกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนอย่างรุนแรง ระยะที่สาม เป็นระยะที่เป็นที่ยอมรับและกลายเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของจีน ในส่วนท่าทีของวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนที่มีต่อศาสนาพุทธเมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้น ก็มีวิวัฒนาการที่สลับซับซ้อนพอ ๆ กัน โดยแบ่งออกเป็น สามระยะเช่นกัน คือ หนึ่ง ระยะรับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ สองระยะกีดกันและต่อต้าน และสามระยะยอมรับเป็นศาสนาและวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของจีน

1.1 ระยะที่หนึ่ง : อาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นทุนเกาะ

ระยะแรก อาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเป็นทุนเกาะ ตั้งแต่ปลายยุคราชวงศ์ชี่อันผ่านดงอันเข้าสู่ยุคสามก๊กจนถึงยุคราชวงศ์จิ้น เป็นยุคที่จีนมีสงครามกลางเมืองติดต่อกันมาตลอดระยะเวลาหลายร้อยปี มีการพลัดเปลี่ยนแผ่นดินกันอยู่เนื่อง ๆ สภาพสังคมตกอยู่ในภาวะผันผวนและเปลี่ยนแปลงโดยชนชั้นปกครองที่พลัดเปลี่ยนกันขึ้นเป็นใหญ่เรื่อยมา ชนชั้นปกครองในช่วงหลายร้อยปีมานี้ ส่วนใหญ่จะดำเนินนโยบายเปิดสู่โลกภายนอก พุทธศาสนาจึงได้แผ่เข้ามาในช่วงโอกาสดังกล่าว และใช้เวลาหลายร้อยปีค่อย ๆ แผ่ขยายออกไป จนในที่สุดเป็นที่ยอมรับของชาวจีนทั่วไป ในระยะที่แรกแผ่เข้าไปนั้น ท่าทีของวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนที่มีต่อพุทธศาสนาจะอยู่ในลักษณะปกป้อง ดูแลและคุ้มครองตัวเองมากกว่าที่จะใช้ทำที่ก้าวร้าว ซ้ำยังเป็นฝ่ายส่งอิทธิพลกระทบพุทธศาสนาอีกด้วย จึงทำให้พุทธศาสนาที่แรกแผ่เข้าไปนั้นได้วิวัฒนาการไปตามครรลองของวัฒนธรรมจีน ในเวลานั้น กระแสหลักของแนวความคิดแต่ละยุค แต่ละสมัยของวัฒนธรรมจีนเองซึ่งก็ได้วิวัฒนาการตัวเองไปเรื่อย ๆ ตามกาลเวลา มีผลต่อวิวัฒนาการของพุทธศาสนาที่แพร่เข้า

ไปอย่างมาก พุทธศาสนาเองก็มีอรรถนื้อหาอุดมไพศาลและมีพุทธนิกายต่าง ๆ แดกแขนงออกไปมากมายหลายนิกาย นิกายต่าง ๆ เหล่านี้ เมื่อแรกแผ่เข้าไปในจีนก็แยกย้ายกันไปเสาะหาวัฒนธรรมอันมีอยู่หลายแขนง หลายประเภทของจีนเป็นทุนเกาะตามที่เห็นเหมาะสม เปิดคู่วิวัฒนาการในประวัติศาสตร์

เราจะเห็นว่า ในสมัยราชวงศ์อันนั้น มโนคติเกี่ยวกับทางด้านศาสนาพุทธศาสนาจะอาศัยไสยศาสตร์ของเต๋าเป็นทุนเกาะ เพื่อให้ตัวเองปักหลักลงได้ ส่วนทางศาสนธรรมนั้น พุทธต้องอาศัยแนวความคิดของลัทธิขงจื้อเป็นทุนเกาะเพื่อเผยแพร่ตัวเอง ในสมัยราชวงศ์อัน ไสยศาสตร์ในจีนเฟื่องฟูมาก ผู้คนบูชาเทพเจ้า บูชาเซียน นับถือพ่อมดหมอผี เชื่อเรื่องโชคลาง เชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา ชอบพยากรณ์ โชคชะตาของตนตามจักรราศีบ้าง ตามลักษณะสีสังข์ของก้อนเมฆ (ภาษาจีนเรียกว่า อ้วงซี่) บ้าง ตามลักษณะการเคลื่อนไหวของลม (ภาษาจีนเรียกว่า เฟิงเจียว) บ้าง หรือไม่ก็ทำนายดวงชะตาของตนด้วยกระดองเต่า กระดุกสัตว์หรือด้วยชื่อเฉ่า (หลูชาชนิดหนึ่ง) เป็นต้น วิทยาอาคมต่าง ๆ ในสมัยนั้น จะถูกนำมาใช้ในทางรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ในการพยากรณ์โชคลาง ในการขจัดปัดเป่าภัยพิบัติ หรือขอให้ได้อยู่เย็นเป็นสุข ขอให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนา เป็นต้น

ศาสนาสำคัญที่ชาวจีนนับถือกันในสมัยนั้น คือหวงเหล่าเสวียซึ่งได้พัฒนาเป็นศาสนาเต๋า ในกาลต่อมา คำว่า หวง หมายถึง หวงดี ตามตำนานจีน ชาวจีนนับถือว่าเป็นบรรพบุรุษของตน เหล่าคือ เล่าจื้อนั่นเอง ทั้งหวงดีและเล่าจื้อนั้น ศาสนาเต๋านับถือเป็นศาสตราจารย์แห่งลัทธิของตนทั้งสองท่าน อันหวงเหล่าเสวียนั้น แม้จะเป็นสำนักปรัชญาสำนักหนึ่ง แต่โดยกำเนิดก็มีพื้นฐานมาจากไสยศาสตร์โบราณและผูกพันเหนียวแน่นกับไสยศาสตร์ซึ่งรุ่งเรืองมากในสมัยนั้น วิธีเผยแพร่แนวความคิดของหวงเหล่าเสวียก็โดยการกระทำพิธีต่าง ๆ ทางไสยศาสตร์เป็นสำคัญ พุทธศาสนาแพร่เข้าไปในจีนอย่างเป็นทางการเป็นหลักฐานก็ในสมัยช่วงที่หวงเหล่าเสวียและไสยศาสตร์ต่าง ๆ กำลังรุ่งเรืองสุดขีด จึงถูกชาวจีน โดยเฉพาะชนชั้นปกครองมองด้วยสายตาอย่างมองไสยศาสตร์แขนงหนึ่ง เช่นเดียวกับที่มองหวงเหล่าเสวีย คนทั่วไปบูชานับถือพระพุทธเจ้าเป็นเสมือนเทพเจ้าองค์หนึ่ง เช่นเดียวกับหวงดีและเล่าจื้อ คนส่วนใหญ่มักจะเอาปรัชญาและทฤษฎีของหวงเหล่าเสวีย ทำความเข้าใจหรืออธิบายพระคัมภีร์และพระสูตรของพุทธศาสนา เช่น มักจะเข้าใจเบญจศีลข้อแรกกับข้อที่สาม ที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้ว่า ให้ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ให้ละเว้นจากการผิดประเวณีว่าเป็นสิ่งเดียวกับ "รักชีวิต เกลียดการเข่นฆ่า จมมถุน เว้นความฟุ่มเฟือย" ของหวงเหล่าเสวีย แต่โดยเนื้อแท้แล้ว ศีลสองข้อนี้ของพระพุทธองค์เป็นคำสอนให้ละเว้นจากการทำบาป ทำชั่ว อันเป็นวิถีที่จะช่วยให้ผู้คนขจัดปัดเป่าความทุกข์ ความเจ็บปวดให้พ้นไปจากชีวิต ซึ่งเป็นคนละนัยกับปรัชญาของหวงเหล่าเสวียที่เน้นว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงควรจะปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ อย่างไม่

ริไปเสริมแต่งให้ผิดทำนองคลองธรรมดั้งเดิมของมัน ในสมัยสามก๊ก ก็มีการถอดคำว่า "นรก" ออกเป็น "ไท่ซัน" ทั้งนี้ก็เพราะชาวจีนในสมัยนั้นเชื่อกันว่า คนเราเมื่อตายไปแล้ว วิญญาณจะ ล่องลอยไปที่ภูเขาทៃซันก่อน

จากสองตัวอย่างนี้เราจะเห็น ได้ว่าท่าทีของชาวจีนที่มีต่อพุทธศาสนาเมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้น ไม่ว่าจะป็นด้านปรัชญาหรือด้านความรู้ ล้วนแล้วแต่เป็นท่าทีที่ใช้ปฏิบัติต่อหวงเหล่าเสวียน นั้นเอง ในส่วนพุทธศาสนาเอง เมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้น ก็ได้อาศัยหวงเหล่าเสวียนเป็นทุนเกาะ เพื่อโน้มน้าวผู้คนให้เชื่อถือศรัทธา ชาวจีนในสมัยนี้ ขนานนามพุทธศาสนาว่า "โฝเต๋า" เรียกพระภิกษุสงฆ์ ว่า "เต๋ายเหียน" ซึ่งนักบวชเต๋าจะเรียกตัวเองว่า "เต๋าชื่อ" คำเอ๋ยอ้างที่ว่า " เต๋ามี 96 แขนง ที่ยิ่งใหญ่เลิศล้ำคือ "โฝเต๋า" นั้น เป็นเนื้อหาสำคัญที่ชาวพุทธในสมัยนั้นใช้เผยแผ่พุทธศาสนาในเวลานั้น ซึ่งก็พอจะทำให้มองเห็นภาพได้ว่าชาวพุทธนั้น พยายามที่จะใช้เต๋ายให้เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่ตนเอง เพียงไร และที่สำคัญยิ่งกว่าคือ การยืมเอาวิธีการทางไสยศาสตร์ที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในสังคมยุคนั้น เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พุทธธรรม ก็เป็นวิธีเดียวกับที่นักบวชเต๋ายชอบทำกัน เช่นการใช้เวทมนต์คาถารักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ การทำนายโหราศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นหนทางที่นำตัวเองเข้าไปใกล้ชิดกับมหาชนได้ง่ายขึ้นและอย่างมีผล

ในหนังสือประวัติพุทธศาสนาในจีน ซึ่งมีผู้เขียนกันมากมายมาแต่โบราณกาล ก็ได้บันทึกถึงบรรดาพระมหาเถระที่เข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนาในจีนนั้น ล้วนมีวิถยาอาคมแก่กล้ากันทุกคน เช่น พระอาจารย์ฮั่นชือเกา พระอาจารย์คังเซิงฮุย พระอาจารย์ธรรมกาล พระอาจารย์คุณภัทร ล้วนได้ชื่อว่าเป็นพหูสูตที่มีความรอบรู้ในพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และมีความสามารถในด้านโหราศาสตร์ ด้านการทำนายโหราศาสตร์ การรักษาโรคภัยด้วยเวทมนต์คาถา การเสเดาะเคราะห์ เป็นต้น จนสามารถพูดได้ว่า แท้จริงแล้ว สิ่งเหล่านี้ต่างหากที่เป็นที่สนใจและดึงดูดใจผู้คนในสมัยนั้น ให้เกิดศรัทธาในพุทธศาสนายิ่งกว่าพุทธธรรมที่เผยแผ่อยู่ในเวลานั้น ภาพลักษณ์ของพระพุทธรเจ้าในมโนคติของชาวจีนในยุคนั้น จะเป็นภาพของเทพเจ้าที่มีอภินิหารยิ่งใหญ่ บนพระศอมีรัศมีเป็นพวยพุ่งและสามารถเนรมิตกายได้ตามใจชอบ ภาพลักษณ์เช่นนี้ ความจริงเป็นภาพของเซียนที่ชาวจีนรู้จักมักคุ้นมาแต่โบราณ

สรุปแล้ว แม้โดยหลักความจริง ศาสนธรรมของพุทธนั้น จะแตกต่างกับไสยศาสตร์ที่แพร่หลายอยู่ในขณะนั้นเป็นตรงกันข้าม แต่ผู้คนในสมัยนั้นก็ใช้สายตาทิ่มมองไสยศาสตร์ มองพุทธศาสนา ชาวจีนเองก็อาศัยวิธีนี้ โน้มน้าวจิตใจผู้คนให้เชื่อถือศรัทธาอย่างได้ผล นักพุทธศาสตร์จีนในปัจจุบัน ลงความเห็นว่า การที่พุทธศาสนาเมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้นต้องอาศัยวัฒนธรรมจีนเป็นทุนเกาะ เพื่อให้ตัวเองสามารถเผยแผ่ออกไปได้นั้น เป็นกฎทั่ว ๆ ไปในการแทรกซึมของวัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง การที่ศาสนาใหม่ศาสนาหนึ่ง โดยเฉพาะศาสนาต่างชาติเมื่อแผ่เข้าไป จะ

ให้ศาสนธรรมหรือปรัชญาของตนเป็นที่ยอมรับนับถือในหมู่มนุษย์ที่แปลกใหม่นั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้ง่าย เพราะวัฒนธรรมดั้งเดิมของทุกชาติ ล้วนมีด้านที่จะอนุรักษ์ คุ่มครองตนเองและต่อต้านสิ่งที่เข้าไปใหม่อยู่ในตัวเองเป็นวิสัย ดังนั้นผู้เผยแผ่จะต้องสันทัดในการปรับปรุงสิ่งที่นำเข้าไปใหม่ ให้สอดคล้องกับแนวความคิดและความต้องการของผู้คนในดินแดนแห่งนั้น ทั้งยังต้องทำให้หมู่มนุษย์นั้นเชื่อว่า การเสาะแสวงหาของตนมีหนทางเป็นจริงขึ้นได้ ศาสนานั้นจึงจะสามารถสร้างศรัทธาปสาทะขึ้นในหมู่มนุษย์เหล่านั้นและเป็นที่ยอมรับในที่สุด

ครั้นเข้าสู่ยุคราชวงศ์เว่ย (ค.ศ.220 – 256 ยุคสามก๊ก) และจิ้น (ค.ศ.265 - 420) พุทธศาสนาที่เปลี่ยนจากอาศัยหวงเหล่าเสวียนมาอาศัยเสวียนเสวียนเป็นทุนเกาะ เพื่อเผยแพร่ตนเอง ทั้งนี้ เนื่องจากกระแสหลักแห่งวัฒนธรรมจีนในยุคนี้คือเสวียนเสวียน ในยุคนี้ เสวียนเสวียนกับพุทธมีท่าทีถ้อยปรองดองกัน และรับเอาอิทธิพลของกันและกันไว้ โดยเฉพาะ เสวียนเสวียนดูเหมือนจะเป็นฝ่ายรับอิทธิพลของพุทธมากกว่าจะเป็นฝ่ายส่งอิทธิพลกระทบพุทธ เข้าสู่ยุคนี้ แต่ละพุทธนิกายในจีน จะเผยแพร่พระคัมภีร์หมวดปรัชญา ปารมิตาสูตเป็นหลัก และต่างก็เอาภาษาของเสวียนเสวียนมาอธิบายคัมภีร์พุทธศาสนา พุทธศาสนาจึงแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ตรงกันข้ามกับเสวียนเสวียนซึ่งกลับเสื่อมลง แต่มีข้อน่าสังเกตคือ ทฤษฎีของเสวียนเสวียนที่ชาวพุทธอาศัยเป็นทุนเกาะในเวลานั้น ค่อนข้างจะสับสน ไม่เป็นระบบและมีความขัดแย้งในตัวของมันเองอยู่มาก จึงทำให้พระคัมภีร์หมวดปรัชญาปารมิตาสูตเกิดความแปลกแยกและแตกแขนงออกไปอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง พุทธนิกายในจีนในเวลานั้นแตกแขนงออกเป็น "หกสำนัก เจ็ดนิกาย" ทั้งนี้ เนื่องด้วยแต่ละนิกายมีความเข้าใจในหลัก"สุญญตา"อันเป็นหัวใจสำคัญของพระคัมภีร์หมวดปรัชญาปารมิตาสูตแตกต่างกันออกไป หลังอุบัติ "หกสำนัก เจ็ดนิกาย" แล้วก็เกิดทฤษฎี "ว่าด้วยสิ่งทั้งหลายทั้งปวงแท้คือมายานั้นเป็นสุญญตา"ของพระอาจารย์เชิงเจ้า

พุทธศาสนาในสมัยนี้วิวัฒนาการจากฝ่ายอาศัยเสวียนเสวียนเป็นทุนเกาะ กลายมาเป็นฝ่ายเดิมเต็มความไม่สมบูรณ์ของเสวียนเสวียน นอกจากหวงเหล่าเสวียนกับเสวียนเสวียนแล้ว พุทธศาสนาเมื่อแรกแผ่เข้าสู่จีนนั้น ยังได้อาศัยแนวความคิดลัทธิขงจื้อเป็นทุนเกาะเพื่อเผยแพร่พุทธธรรมอีกด้วย พุทธถึงหลักปฏิบัติแล้ว แนวความคิดลัทธิขงจื้อกับหลักธรรมของพุทธแตกต่างกันมาก เช่น หลักปรัชญาของขงจื้อ จะเน้นให้เห็นถึงความถูกต้องในความเลื่อมล้ำต่ำสูงของความสัมพันธ์ในสังคมว่า "ผู้มีฐานะสูงกว่าสมควรที่จะได้ปกครองผู้มีฐานะต่ำกว่า ผู้มีฐานะต่ำกว่าสมควรที่จะต้องปฏิบัติตามความต้องการของผู้มีฐานะสูงกว่า" หลักความคิดเช่นนี้ ผิดกับหลักธรรมพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญตั้งความสัมพันธ์อยู่บนความเสมอภาคและเคารพซึ่งกันและกัน แต่เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับศีลธรรมและมโนคติของชาวจีน ชาวพุทธที่เผยแผ่พุทธธรรมในสมัยนั้น เวลาแปลหรืออธิบายหลักธรรมของพุทธ ก็จะพยายามเลือกสรรและเพิ่มเติมเนื้อหาที่เห็นว่าชาวจีนสามารถรับได้เข้าใจ

และตัดทอนเนื้อหาที่เห็นจะรับไม่ได้ออกไป เช่น พระอาจารย์อันชื่อเกาในสมัยซ่ง เมื่อแปลพระคัมภีร์ลัทธิเต๋าได้เพิ่มเติมและตัดแปลงเนื้อความในพระสูตรนี้ให้เข้ากับหลักจริยธรรมของลัทธิขงจื้อ ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพระจักรพรรดิกับขุนนาง ระหว่างบิดากับบุตร สามีกับภรรยา พี่กับน้องและระหว่างเพื่อนฝูงด้วยกันเข้าไป เพื่อให้เป็นที่รับได้ของชาวจีนทั่วไป และเมื่อพระอาจารย์คังเซียงฮุยแปลและเรียบเรียงพระคัมภีร์หมวดคชปารมิตาสูตรได้นำเอาหลักเมตตาวารมิมของมหายานผสมผสานเข้ากับมโนคติเกี่ยวกับ"เหียนอาย"หลักเมตตาคารุณของลัทธิขงจื้อ โดยการเสนอทัศนคติว่า "การปกครองอาณาประชาราษฎร์ เคารพผู้อาวุโสกว่า กตัญญูกตเวทิต่อผู้บังเกิดเกล้าและผู้มีพระคุณ ละเว้นจากการกระทำทุกข์กรรมและเข่นฆ่าผู้อื่น ละเว้นจากความละโมภเหล่านี่ล้วนเป็นมโนคติที่ประสานเข้ากันได้อย่างสนิทกับทฤษฎีทางการเมืองของลัทธิขงจื้อ พระอาจารย์ฮุยเหียนในสมัยต่งจิ้นได้เสนอทัศนคติว่า "อันศาสนธรรมทั้งนอกและในนั้น หากรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้แล้วไซ้ ก็จะนำความสว่างรุ่งโรจน์มาสู่" คำว่า "ใน" ในที่นี้หมายถึงลัทธิขงจื้อ อันเป็นสำนักปรัชญาที่ถือกำเนิดขึ้นในจีนเอง ส่วนคำว่า "นอก" นั้นหมายถึง "พุทธศาสนา" อันเป็นศาสนาที่แพร่เข้ามาจากอินเดีย

1.2 ระยะเวลาที่สอง : การปะทะกันกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน

เกิดภาวะขัดแย้งและปะทะกับวัฒนธรรมจีน พุทธศาสนากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนโดยแก่นแท้แล้วผิดแผกแตกต่างกันมาก จึงขัดแย้งกันตั้งแต่แรกแต่เข้าไป แต่ชาวฮั่นในสมัยนั้น รู้จักและเข้าใจพุทธศาสนาแต่เพียงผิวเผิน ประกอบกับอิทธิพลของพุทธยังไม่เด่นชัดนัก และที่สำคัญคือชาวพุทธเองได้พยายามอาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเป็นทุนเกาะ เพื่อเผยแพร่ตัวเอง ดังนั้นความขัดแย้งต่าง ๆ เมื่อแรกแต่เข้าไปนั้น จึงดูไม่โดดเด่น การปะทะกันซึ่งมีอยู่บ้างก็ไม่รุนแรงอะไร แต่พอล่วงเข้าสมัยราชวงศ์จิ้น มีการแปลคัมภีร์พุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและเป็นลำเป็นสัน จำนวนคัมภีร์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้แปลมีความเข้าใจในพุทธปรัชญาและพุทธธรรมลึกซึ้งยิ่งขึ้น แปลได้ถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น ช่วยให้คนทั่วไปเข้าใจและมองเห็นความแตกต่างระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนได้ชัดเจน ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เคยแฝงเร้นอยู่ก็ปรากฏเด่นชัดออกมา

ดังนั้นจึงเกิดปัญหาว่าจะยืนหยัดในหลักพุทธธรรม หรือจะยังคงอรรถาธิบายพุทธคัมภีร์และพระสูตรต่าง ๆ ตามครรลองความรับรู้ของคนจีนต่อไป ปัญหานี้จึงเป็นปัญหามูลฐานที่เป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้งอื่น ๆ ตามมา คัมภีร์ต่าง ๆ ที่แพร่เข้าไปเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ธรรมบางข้อก็เป็นที่ยอมรับของชาวจีนในสมัยนั้น บางข้อก็ไม่เป็นที่ยอมรับกัน แต่จะอย่างไรก็ตาม ผลกระทบของพุทธศาสนาต่อสังคมยุคนั้น ก็แผ่กว้างและเติบโตใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ การอาศัยวัฒนธรรมจีนเป็นทุนเกาะเพื่อเผยแพร่ตัวเองลดน้อยลง มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ความขัดแย้งและการ

ปะทะกันจึงเป็น ไปอย่างเปิดเผย และทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ และที่พิเศษออกไปอีกก็คือพุทธศาสนาในจีนนั้น ยังข้องเกี่ยวกับการเมืองและมีระบบเศรษฐกิจที่เป็นเอกเทศจากบ้านเมือง ซึ่งเรียกกันว่า "เศรษฐกิจวัด" โดยวัดแต่ละวัดจะมีที่ดินเป็นของตนเองมากมายกว้างใหญ่ไพศาลและให้เช่า ทำรายได้ให้สูงมาก นอกจากนี้ วัดยังมีรายได้จากทางอื่นอีกอย่างเป็นลำเป็นสัน จึงเป็นเหตุให้เกิดขัดแย้งในด้านผลประโยชน์กับชนชั้นปกครองขึ้นอีกประการหนึ่ง ทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวเพิ่มความซับซ้อนยิ่งขึ้น

เพราะนอกเหนือจากความขัดแย้งทางวัฒนธรรมแล้ว ยังมีความขัดแย้งทางการเมืองและเศรษฐกิจแทรกมอยู่ด้วย ความขัดแย้งนี้ บางครั้งก็นำไปสู่การปะทะกันด้วยกำลังอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในยุคหนานเปี่ยเฉา (ราชวงศ์เหนือได้ ค.ศ. 420 – 589) ซึ่งจะดูคือความรุนแรงยิ่งกว่ายุคใด ๆ ในประวัติศาสตร์ ข้อขัดแย้งบางกรณีเรื้อรังจนถึงยุคราชวงศ์สุย (581 - 618) และถึง (618 – 907) จึงได้ยุติลง ในหนังสือ "หงหมิงจี" และ "กว้างหงหมิงจี" ซึ่งเป็นหนังสือที่พระภิกษุสมัยราชวงศ์หนานเฉา (ราชวงศ์ใต้ 420 – 589) และราชวงศ์ถัง เรียบเรียงขึ้นเพื่อสวดอิติปิโสพุทธศาสนา และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพุทธศาสนาในสองสมัยนั้น ช่วยให้ชนรุ่นหลังทราบถึงความขัดแย้งและการปะทะกันระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนอย่างค่อนข้างละเอียด ความขัดแย้งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ จะปรากฏในรูปของการปะทะกันระหว่างพุทธกับลัทธิขงจื้อและพุทธกับเต๋า ซึ่งมีการขบเกี่ยวกันมาทั้งในด้านปรัชญา ในด้านศีลธรรมและในด้านการสถาปนาสถานะความเป็นหนึ่งในศาสนมณฑล

ในด้านปรัชญานั้น มีการโต้แย้งกันด้วยปรัชญาว่าด้วย "การเกิด การตาย" "กายและจิต" และ "กฎแห่งกรรมมีจริงหรือไม่" ทศนะของลัทธิขงจื้อเห็นว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวงในสากลโลก ย่อมเกิดและตายไปตามธรรมชาติของมันเอง อันคนเรานั้นเมื่อตายไปแล้วจิตย่อมดับไปด้วย ส่วนทศนะของเต๋านั้น แม้จะเน้นเรื่องทำอะไรคนเราจึงจะหลุดพ้นจากความตายไปได้ ทำอย่างไรจึงจะบำเพ็ญตนให้บรรลุเป็นเซียนได้ แต่เต๋าก็เห็นว่า กายและจิตนั้นจะแยกออกจากกันไม่ได้ ปรัชญาเหล่านี้ ตรงข้ามกับปรัชญาพุทธที่เห็นว่า สิ่งมีชีวิตทั้งมวลย่อมมีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอันเป็นทฤษฎี "จิตไม่ดับตามสังขาร" ความขัดแย้งที่ตามมาทั้งสองทฤษฎีนี้คือ ปัญหาว่าด้วยเรื่องกฎแห่งกรรมมีจริงหรือไม่ พุทธปรัชญาเห็นว่า สรรพชีวิตจะเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารตามกรรมที่ก่อไว้ มีแต่ผู้บรรลุนิพพานภาวะแล้วเท่านั้น จึงจะหลุดพ้นจากกฎนี้ได้ ดังนั้น กรรมใดที่สร้างไว้ ก็อาจตอบสนองได้ทั้งในชาตินี้ ชาติหน้าและชาติที่ไกลออกไป ความจริงทฤษฎีว่าด้วยกฎแห่งกรรมนี้ มีอยู่ในความเชื่อดั้งเดิมของจีนเหมือนกัน ผิดกันตรงที่ของจีนนั้น เชื่อว่ากรรมจะตามสนองให้เห็นทันตาในชาตินี้มีไซ้ชาติหน้า เพราะถือคติความเชื่อที่ว่า ร่างกายเมื่อตายไปแล้ว จิตย่อมแตกดับไปด้วย แต่จะอย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารของปรัชญา

พุทธนั้น มีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวจีนในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้คนหวาดกลัวการทำบาป และมุ่งมั่นในการทำความดี

ความขัดแย้งในด้านศีลธรรมนั้น ขัดแย้งกันในเรื่อง "สมณะควรจะกราบไหว้กษัตริย์หรือไม่" ซึ่งเป็นปัญหาที่ได้แย้งกันมาหลายร้อยปี ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของจีน ถือว่า กษัตริย์เป็นโอรสแห่งสวรรค์ รับราชโองการจากสวรรค์ อันเป็นโองการที่ใครจะฝ่าฝืน ละเมิดหรือปฏิเสธไม่ได้เด็ดขาด การที่ภิกษุสงฆ์ไม่ยอมกราบไหว้กษัตริย์ จึงถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรมจรรยาอย่างร้ายแรง ความขัดแย้งที่สัมพันธ์โดยตรงกับปัญหานี้ คือ ความแตกต่างกันในด้านชนบประเพณีระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน ลัทธิขงจื้อและเต๋าพยายามทุกวิถีทางที่จะต่อต้านชนบประเพณีต่าง ๆ ของพุทธ ด้วยเห็นว่าเป็นประเพณีของชาวต่างชาติ ส่วนชาวพุทธนั้นก็พยายามยืนยันให้เห็นว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า นั้น สถิตเสถียรอยู่เหนือเทพเจ้าทั้งปวงและทรงคุณธรรมประเสริฐสุด ส่วนทางด้านความขัดแย้งในการสถาปนาสถานะความเป็นหนึ่งในศาสนาของตนนั้น เป็นการต่อสู้กันด้วยปรัชญาว่าด้วยโลกียะและโลกุตระเป็นสิ่งสำคัญ ปรัชญาลัทธิขงจื้อเป็นปรัชญาทางสังคมศาสตร์ เน้นเรื่องหน้าที่ของบุคคลต่อสังคมปฏิเสธการตัดทางโลกหันเข้าหาทางธรรมของพุทธ ลัทธิขงจื้อพยายามแสดงและยืนยันว่าการปลูกฝังจริยธรรมให้กับชนในชาติ และการปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขนั้น ปรัชญาลัทธิขงจื้อเพียงสำนักเดียวก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องอาศัยปรัชญาของพุทธ ส่วนพุทธก็ใช้วิธีปรองดองเข้าหา ด้วยการสร้างทฤษฎี "รวมเป็นหนึ่งเดียว" ในขณะที่เดียวกัน ก็พยายามเผยแพร่ปรัชญาความรู้เรื่อง "ไตรชาติ" (อดีตชาติ ปัจจุบันชาติและ ปรชาติ) ว่าเหนือกว่าของลัทธิขงจื้อที่ถือทฤษฎีเพียงชาติเดียว

ส่วนกับลัทธิเต๋านั้น ชาวพุทธไม่เคยยอมปรองดองด้วย ไม่ว่าในด้านหลักทฤษฎีหรือหลักปฏิบัติ ลัทธิเต๋าวัดนาการมาจากสำนักคิดขึ้นเป็นศาสนานั้น มีปัจจัยส่งเสริมหลายประการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดข้อหนึ่งคือ มีบุคคลจำนวนหนึ่ง อันประกอบด้วยนักบวช พวกผู้วิเศษและพ่อมดหมอผี มีความรู้สึกต่อต้านพุทธศาสนาอย่างรุนแรง จึงได้รวมตัวกันสถาปนาลัทธิเต๋าคือขึ้นเป็นศาสนา วัตถุประสงค์ก็คือต่อต้านพุทธศาสนานั่นเอง ในการขบเคี้ยวระหว่างพุทธกับเต๋านั้น เต๋าก็เปรียบในด้านที่เป็นวัฒนธรรมของจีนเอง จึงพยายามเข้าครอบงำความรู้สึกในด้านชาตินิยมของชนในชาติ ด้วยการตอกย้ำว่า พุทธนั้นเป็นศาสนาต่างชาติต่างแดน นอกจากนี้ บางครั้งเต๋ายังยึดอำนาจพระจักรพรรดิอันเป็นอำนาจสูงสุดมาวางดั่งทำลายพุทธ

ในประวัติศาสตร์ เคยมีเหตุการณ์กวาดล้างพุทธศาสนาหวังจะให้สิ้นสูญไปถึง สามครั้ง เรียกกันว่า "ภัยจากซันอู่" "ซันอู่" หมายถึงจักรพรรดิไท่อู่ตี้ในสมัยราชวงศ์เว่ย (ค.ศ. 220 - 265) จักรพรรดิโจวอู่ตี้ในสมัยราชวงศ์เป่ย์โจว (ค.ศ. 557 - 581) และจักรพรรดิถังอู่ตี้ในสมัยราชวงศ์ถัง การกวาดล้างทั้ง 3 ครั้งนี้ นอกจากจะมีปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นมูลเหตุแล้ว ยังมีการ

ต่อสู้อะหว่างพุทธกับเต๋าเป็นปัจจัยสำคัญรวมอยู่ด้วย กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อและศาสนาเต๋านั้นจะเป็นอย่างนี้ ลัทธิขงจื้อกีดกันพุทธมากกว่าที่คิดจะปรองดอง ไม่กีดกันศาสนาเต๋าก็ไม่ยอมปรองดองด้วย เต๋ามีทำที่ปรองดองกับลัทธิขงจื้อมากกว่ากีดกัน ส่วนพุทธนั้นก็พยายามที่จะปรองดองกับลัทธิขงจื้อมากกว่ากีดกัน แต่ระหว่างพุทธกับเต๋านั้นมีแต่การกีดกัน ต่อต้านและปะทะกันตลอดมา ไม่เคยปรองดองกันเลย

1.3 ระยะเวลาที่สาม : การกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน

เป็นที่ยอมรับและกลายเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของจีน ในยุคราชวงศ์ชานเปี่ยเฉา เป็นยุคที่พุทธ ลัทธิขงจื้อและเต๋าก่อให้เกิดความขัดแย้งและปะทะกันอย่างรุนแรงที่สุด ชนชั้นปกครองในยุคนี้บ้างก็อุปถัมภ์พุทธ บ้างก็อุปถัมภ์เต๋า บ้างก็อุปถัมภ์ทั้งสามศาสนา แต่ทั้งพุทธและเต๋าก็ไม่เคยถูกทำลายสิ้นไป ไม่นานก็กลับฟื้นตัวขึ้นใหม่ได้ทุกครั้งไป เมื่อล่วงเข้ารัชสมัยจักรพรรดิถังไท่จงของราชวงศ์ถัง พระองค์ทรงดำเนินนโยบายอุปถัมภ์ทั้งสามศาสนาให้อยู่ควบคู่กัน ไป ผิดกับพระจักรพรรดิองค์ก่อน ๆ ที่ยอมให้มีอยู่ได้เพียงศาสนาเดียว ถึงแม้ว่าปลายรัชสมัยราชวงศ์ถังจักรพรรดิถังอู่จงย้อนกลับมากวาดล้างพุทธอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม้อาจจะเปลี่ยนแปลงกระแสแห่งการปรองดองเพื่ออยู่ร่วมกันไปของสามศาสนาได้ นโยบายของจักรพรรดิถังไท่จง มีความสำคัญอย่างมากก่อนนั้นต่อการปรองดอง ประนี ประนอมเข้าหากันของสามศาสนา นโยบายนี้ได้ดำเนินต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทั้งนี้ ก็เพราะชนชั้นปกครองส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องต้องกันว่า หลักปรัชญาของลัทธิขงจื้อนั้นเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการบริหารปกครองแผ่นดิน หลักพุทธธรรมมีคุณค่าประเสริฐเลิศล้ำในด้านปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม ส่วนวิถีแห่งเต๋านั้น ดีสำหรับทำนุบำรุงร่างกายให้มีพลานามัยแข็งแรง อายุยืน

ในส่วนสามศาสนาเองนั้น จากการที่ได้ขัดแย้ง ขบเคี้ยวกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงทำให้เกิดผลสะท้อนกลับถึงกันอย่างบังเอิญ ทั้งพุทธ ลัทธิขงจื้อและเต๋าก็รับเอาอิทธิพลของอีกสองฝ่ายไว้ในสังคมเกิดกระแสความคิดที่จะ "รวมสามให้เป็นหนึ่ง" ขึ้น ด้วยเห็นว่าทั้งสามศาสนานี้ มีรากฐานความคิดที่เป็นเอกฉันท์อยู่ข้อหนึ่งซึ่งอาจรวมเข้ากันเป็นหนึ่งเดียวได้ คือ "การเน้นการฝึกทางจิตและการปลูกฝังคุณธรรม" พุทธศาสนาในระยะนี้สามารถหลอมตัวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนได้อย่างสนิท และสามารถผูกกระชับจิตใจและศีลธรรมของชาวจีนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

การประสานเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน เราอาจจะวิเคราะห์จากความเป็นจริง 2 ด้าน คือ หนึ่งพุทธรับเอาแนวคิดของลัทธิขงจื้อและศาสนาเต๋ามาไว้ในปรัชญาและทฤษฎีของตน สองลัทธิขงจื้อและศาสนาเต๋ารับเอาหลักธรรมของพุทธไว้ในปรัชญาของตน พุทธรับเอาแนวความคิดของ

ลัทธิขงจื้อและเต๋ามาเป็นของตน ทำให้เกิดพุทธนิกายที่เป็นลักษณะของจีนเองขึ้นกว่าสิบนิกาย นิกายที่สำคัญได้แก่ นิกายฮวาเถียนจงหรือที่เรียกว่านิกาย อวดังสกะ นิกายเทียนโถจงที่เรียกว่านิกาย ลัทธิธรรมปุลนทริก และนิกายฉันจงหรือนิกายเซนเป็นต้น พุทธนิกายที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ ส่งอิทธิพล ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะต่อปรัชญาของจีนในกาลต่อมา นิกายฮวาเถียนจงซึ่งนับถือและ เฝยแพร่พระคัมภีร์พุทธาวตสกุ มหาไวปุลยสูตร (Buddhā vatamska–Mahāvaiṣṭya Sūtra) เป็น ล้ำคณุนั้น ได้ผสมผสานเบญจจรยา (เมตตา กตัญญู มรยาท ปัญญา สัจจะ) ของลัทธิขงจื้อให้เป็น หนึ่งเดียวกันกับเบญจศีลในพุทธศาสนา พุทธนิกายเทียนโถจงซึ่งนับถือและเฝยแพร่พระคัมภีร์ ลัทธิธรรมปุลนทริกสูตรเป็นหลัก ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วย "เวไนยสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงมีวิถีจะหลุดพ้น จากโสมสสารได้หลายวิถีด้วยกัน" โดยเนื้อแท้แล้ว ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เปิดหนทางปรองคอง ระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนขึ้น ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือนิกายฉันจง(เซน)ซึ่งนับ ถือคัมภีร์ลึงกาวตารสูตร คัมภีร์มหายานศรัทโธฎปาทศาสตร์ เป็นต้น ได้เสนอทฤษฎีว่าคนเราอาจจะ บรรลุโพธิสัตว์ภูมิได้โดยไม่จำเป็นต้องตัดทางโลก ทฤษฎีนี้โดยเนื้อแท้แล้วก็คือการรับเอาอิทธิพล ลัทธิธรรมชาติของลัทธิเต๋าและการทำตัวตามอารมณ์ของเสวียนเสวียน นิกายทั้งสามนี้ เจริญรุ่งเรือง และเป็นที่ศรัทธาปสาทะในหมู่ชาวฮั่นมาก ตรงข้ามกับโยคะนิกายที่พระถังซำจั๋งนำเข้าไปในสมัย ราชวงศ์ถัง แม้ว่าจะเคยเจริญมากในยุคหนึ่ง แต่ก็แพร่หลายอยู่เพียง 30 ปีเท่านั้น ภายหลังพระถังซำ จั๋งแล้วก็เสื่อมลง ทั้งนี้ ก็เพราะนิกายนี้ไม่ได้ผสมผสานเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเข้าไว้ เป็นพุทธ ศาสนาแบบอินเดียแท้ จึงไม่เป็นที่นิยมของชาวจีนทั่วไป ปัญหาเรื่อง"สมณะควรจะกราบไหว้ กษัตริย์หรือไม่" ถูกนำมาถกเถียงอีกครั้งในยุคนี้ จักรพรรดิถังเกาจงเคยมีพระราชโองการให้ พระภิกษุสงฆ์กราบไหว้พระจักรพรรดิและบิดามารดา แต่ถูกต่อต้านอย่างรุนแรงจากพระเถระทั้ง ปวง จึงจำต้องโอนอ่อนผ่อนปรนให้เป็นไหว้เฉพาะผู้บังเกิดเกล้าเท่านั้น แม้กระนั้นก็ดี ในสมัย ราชวงศ์ถังตอนกลาง หนังสือที่พระเถระผู้ใหญ่มีถึงพระจักรพรรดิก็ได้เปลี่ยนสรรพนามที่ใช้เรียก ขานตนเองว่า"ผินเซิง"(อาตมา) หรือ"ซาเหมิน"(สมณะ) เป็น"เจิน"(ข้าพุทธเจ้า) และต่อมาในสมัย ราชวงศ์หยวน เมื่อมีการชำระเรียบเรียงหนังสือ "ไปจั้งชึงกุย" ขึ้นใหม่ ก็ได้นำบทถวายพระพรพระ จักรพรรดิเป็นบทประณามพจน์ ดัดตามด้วยบทสวดคุณบิดามารดา แล้วจึงถึงบทสวดดีพระพุทธรุคณ สุดท้ายจึงเป็นบทอภิวาทน์เจ้านิกาย การจับเกี่ยวกันในปีญหานี้ ซึ่งเรื่อร้งมาหลายร้อยปีก็เป็นอันยุติ ลงด้วยลักษณะนี้

การปรองคองกันของพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนในอีกด้านหนึ่งคือ ลัทธิขงจื้อและ ศาสนาเต๋ารับเอาหลักพุทธธรรมและพุทธปรัชญาไว้เป็นของตนมากมายเช่นกัน จนกลายเป็นพลัง ผลักดันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงของสองลัทธิดั้งเดิมของจีน ลัทธิเต๋านับแต่ วิวัฒนาการเป็นศาสนาขึ้นแล้ว ก็ตั้งหน้าตั้งตาดต่อต้านพุทธ แต่ถ้าวาโดยระบบแนวคิดแล้ว เต๋าไม่

อาจจะเทียบกับพุทธได้เลย ก่อนหน้านี้ เต๋าไม่มีคัมภีร์อะไรที่เป็นชิ้นเป็นอัน วัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน ส่วนใหญ่ลัทธิขงจื้อสืบทอดไว้เกือบทั้งหมด เต๋วจึงหันมารับและลอกเลียนเอาพุทธปรัชญาและทฤษฎีต่าง ๆ ของพุทธไว้มากมาย และนำมาดัดแปลงเป็นคัมภีร์ของตน จนอาจพูดได้ว่า คัมภีร์ต่าง ๆ ของเต๋าจำนวนมากรับอิทธิพลของพุทธไว้ แม้ว่าจุดแสวงหาในขั้นบันปลายของพุทธกับเต๋าจะเป็นคนละขั้วก็ตาม

เหียนจื้อ นักพุทธศาสตร์ชื่อดังยุคปัจจุบันของจีน มีความเห็นว่า ตรรกวิทยาและจิตวิทยาของพุทธปรัชญานั้นลึกซึ้ง ละเอียดกว่าและมีความกระชับรัดกุมกว่าทั้งปรัชญาศักดินาของจีน และเทววิทยาของยุโรปกลางมาก การแพร่เข้าสู่จีนของพุทธมีผลทำให้ลัทธิขงจื้อหันมาปรับปรุง ปฏิรูปตนเองอย่างแข็งขัน จากการเป็นสำนักคิดกลายเป็นศาสนา ในสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หมิง ซึ่งเรียกกันว่า "ซ่งหมิงหลี่เสวีย" นี่คือนิยามลักษณะที่บ่งบอกถึงความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนา ที่สามารถหลอมรวมตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน อิทธิพลของพุทธที่มีต่อลัทธิขงจื้อ จะเห็นได้จากการที่ลัทธิขงจื้อเปลี่ยนจุดยืนจากการให้ความสำคัญด้านสังคมและการเมืองมาเป็นการให้ความสำคัญในด้านฝึกฝนจิตใจและปลูกฝังคุณ-ธรรม บนรากฐานนี้ ลัทธิขงจื้อได้กำหนดหนังสือที่จะใช้เป็นคัมภีร์ของตนให้แน่ชัดลงไป อันได้แก่ "เหมิงจื้อ ต้าเสวีย จงยง หลุนอู๋" รวมเรียกว่า "ซื่อซู่" หรือ "หนังสือสี่เล่ม" หนังสือเหล่านี้กลายเป็นหนังสือคัมภีร์ของลัทธิขงจื้อและต่อมาทางราชสำนักก็กำหนดให้หนังสือสี่เล่มนี้เป็นหนังสือที่เป็นบรรทัดฐานสำหรับปลูกฝังคุณธรรม ที่ผู้จะสอบเข้าเป็นขุนนาง ต้องเรียนรู้ให้ถ่องแท้ทุกคน อนึ่ง พุทธนิกายต่าง ๆ ในจีน มักจะย่ำเรื่องจิตแท้ของคนว่า แก่นแท้ของจิตคนนั้นเป็นจิตบริสุทธิ์ แต่ต้องกลายมาไม่บริสุทธิ์เพราะถูกความเพื่อเจ้อ ความไร้แก่นสารครอบคลุม พุดง่าย ๆ ก็คือ เพราะไปรับเอากิเลส ตัณหาและอุปาทานเข้าไว้ ทำให้มัวหมองปรัชญาแนวนี้ แต่เดิมนั้นไม่มีในปรัชญาของขงจื้อ แต่มารับเอาไว้ในสมัยราชวงศ์ซ่งและสร้างปรัชญาว่าด้วย "จิตแห่งธรรมและจิตแห่งวัตถุ" ขึ้น อันเป็นปรัชญาที่พูดถึงการดำรงอยู่อย่างตรงข้ามของศีลธรรมกับกิเลสตัณหาและอุปาทาน พุทธปรัชญาว่าด้วยจิตแท้จึงเป็นแม่บทของปรัชญาเกี่ยวกับจิตของลัทธิขงจื้อในยุคหลัง นอกจากจะส่งอิทธิพลต่อศาสนาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจีนแล้ว พุทธศาสนายังส่งผลกระทบในด้านจิตศาสตร์ นาฏยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์และวรรณคดีจีนอย่างลึกซึ้งอีกด้วย

การที่พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาต่างชาติต่างแดน ต้องเผชิญกับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเมื่อแรกแผ่เข้าไปนั้น สามารถแทรกตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนได้สำเร็จ นับเป็นผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนา และผลสำเร็จนี้มาจากปัจจัย 2 ประการคือ หนึ่ง พุทธศาสนาเป็นศาสนาใหญ่และมีปรัชญาที่ละเอียดลึกซึ้งมาก "จิตแห่งธรรมและจิตแห่งวัตถุ" ในพุทธปรัชญานั้น มีหลาย ๆ สิ่งที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนไม่มี และในระหว่างที่เผย

แต่ตัวเองอยู่นั้น พุทธศาสนาสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตนให้คงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีบทบาทในการเติมเต็มสิ่งที่วัฒนธรรมจีนยังขาดตกบกพร่องอยู่ให้สมบูรณ์ สอง พุทธศาสนาสามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของสังคมจีน พูด่ง ๆ คือ ไม่ใช่เรียกร้องให้ชาวท้องถิ่นปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมอินเดียที่แพร่เข้าไป ตรงกันข้าม กลับปรับวัฒนธรรมอินเดียให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ชาวท้องถิ่นยอมรับการดำรงอยู่ของตน แล้วจึงค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไป จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนและส่งผลกระทบต่อจีนจนตราบเท่าทุกวันนี้

นับว่าพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นส่วนสำคัญของประชาชนชาวจีนมาอย่างต่อเนื่อง หลังจากระบอบการปกครองด้วยพระมหากษัตริย์ล่มสลาย หันมาปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ ทำให้จีนไม่มีศูนย์กลางแห่งความสามัคคี พวกทหารนายกอง นักการเมือง ต่างแย่งชิงแสวงหาอำนาจ ทุกคนมีความต้องการเป็นประธานาธิบดีด้วยกันทั้งสิ้น สถานการณ์ทางพระพุทธศาสนา ในสมัยที่ประเทศจีนปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ พระพุทธศาสนาก็เป็นเหมือนวัตถุโบราณจีนหนึ่งเสื่อมถอยลงไม่เฉพาะศาสนาพุทธเท่านั้น ศาสนาทุกศาสนาก็ถือว่าขัดกับลัทธิมาร์กซ์ทั้งสิ้น ลัทธิคอมมิวนิสต์ถือว่า ศาสนานั้นเป็นกาฝากสังคม (Social Parasite) สูบเลือดเอาประโยชน์จากสังคม แต่คืนกำไรให้กับสังคมน้อย ศาสนาเป็นเหมือนกับยาฝิ่น (Religion is Opium) ทำให้คนพัฒนาได้ยาก เป็นคนไร้ประสิทธิภาพ ดังนั้น ศาสนาจึงไม่ควรจะมีอยู่เคียงคู่กับลัทธิคอมมิวนิสต์ หลังจากแผ่นดินใหญ่ถูกปกครองด้วยคอมมิวนิสต์ ฝ่ายจีนเสรีซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นชาวพุทธได้อพยพไปอยู่เกาะฟอร์โมซาหรือประเทศไต้หวันในปัจจุบัน(พุทธสมาคมจีน ,1989 : 240)

2.พุทธศาสนาในประเทศจีนสมัยสาธารณรัฐ (พ.ศ. 2455-2492)

วันที่10 ตุลาคม พศ 2455 สาธารณรัฐจีนได้รับการสถาปนาขึ้น โดยผู้แทนขุนศึก17 มณฑลได้รับการประชุมกันที่หนานจิง โดย ดร ชุนยัดเซน เป็นประธาน ในการประชุมได้มอบให้ ดร ชุนยัดเซน เป็นประธานาธิบดีคนแรกของประเทศจีน ดร ชุนยัดเซนได้เสนอรูปแบบการปกครองใหม่ เรียกว่าลัทธิไตรราษฎร์ มีหลักสำคัญคือ 1). หลักประชาชาติ คือการล้มล้างราชวงศ์แมนจู และยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต 2). หลักประชาสิทธิ คือการจัดตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐ 3). หลักประชาธิปไตย การเมืองแบบสังคมนิยม โดยอนุญาตให้ประชาชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและเจ้าของที่ดินแม้จะมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่พรรคการเมืองที่ ดร ชุนยัดเซนก่อตั้งขึ้นคือ พรรคก๊กมินตั๋งหรือชาตินิยม กลับไม่ยอมให้พรรคเป็นคู่แข่งทางการเมืองกลายเป็นพรรคเดียวโดดๆที่ปกครองประเทศ ต่อมา ดร ชุนยัดเซน เห็นว่าจอมพลหยวนซื่อข่าย เคยเป็นขุนนางผู้ใหญ่ในราชสำนักชิงมาก่อนและเป็นผู้มีบารมี จึงตัดสินใจมอบตำแหน่งประธานาธิบดีให้

ต่อมาวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2455 รัฐบาลใหม่บีบบังคับให้จักรพรรดิผู่อี๋สละราชบัลลังก์ แต่ยังคงอนุญาตให้พระองค์อยู่ในวังได้ต่อไป ต่อมานายพลหยวนอวี๋เสียงจึงนำกำลังทหารขับไล่พระองค์ออกจากวัง เป็นสาเหตุให้สถาบันกษัตริย์ของจีน ที่มีอายุยาวนานถึงสี่พันปีได้มาสิ้นสุดลง เมื่อตำแหน่งจักรพรรดิว่างลง หยวนซื่อซำถือโอกาสตั้งตัวเองเป็นจักรพรรดิแทนสาธารณรัฐจีนจึงมีลักษณะล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด

หลังจากการก่อตั้งสาธารณรัฐจีนผ่านพ้นไปแล้วนั้น พุทธศาสนาไม่ได้รับการเอาใจใส่สาเหตุเนื่องมาจาก ผู้นำส่วนมากจบการศึกษาจากต่างประเทศตะวันตก หลายคนนับถือศาสนาคริสต์ เช่น ดร. ชุนยัคเซิน แต่มีพระสงฆ์หลายรูปได้พยายามเผยแพร่พุทธศาสนา ยกตัวอย่างเช่น พระจิ้นอาน จากภูเขาทิยง ได้ก่อตั้งสมาคมพุทธศาสนาของจีนทั้งชาติ ที่เมืองหนานจิง และต่อมา รัฐบาลมีนโยบายยึดวัด และทรัพย์สินสมบัติเป็นของรัฐ โดยวัดมีดินจำนวนมากและจะนำไปสร้างโรงเรียน สร้างหน่วยงานราชการแทนที่เป็นต้น แม้ว่าต่อมาได้เปลี่ยนประธานาธิบดีจาก ดร. ชุนยัคเซิน เป็นจอมพลหยวน ไชซื่อแล้วก็ตาม ความพยายามของพระเถระที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาก็ไม่สำเร็จ รัฐยังเพิกเฉยในเรื่องนี้ ในเวลาต่อมาพระจิ้นอานท่านมรณภาพ

จนถึง พ.ศ. 2459 รัฐบาลสาธารณรัฐจีนจึงได้มีพระราชบัญญัติปกป้องวัดพุทธศาสนา ศาสนาของเต๋า และศาสนาของขงจื้อด้วย ความพยายามของท่านก็ไม่สูญเปล่า เพราะมีชาวพุทธต่อสู้ตามอุดมการณ์ของท่านในเวลาต่อมาในช่วงนี้มีหลายองค์กรพุทธได้พิมพ์นิตยสารทางพุทธศาสนาขึ้น ยกตัวอย่างเช่น วารสารเสียงคลิ่นแห่งมหาสมุทร พิมพ์โดยสถาบันพุทธศาสนาอู่ฉาง นิตยสารสุขาวดี ของพุทธสมาคมสุขาวดี จุลสารการศึกษาภายใน โดยสถาบันซิ่นาได้พิมพ์ขึ้น นิตยสารเหล่าพิมพ์และเผยแพร่ขึ้นจนถึง พ.ศ. 2492 จึงยุติลงเพราะเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อประเทศจีนเปลี่ยนผู้ปกครอง มีนายพลนามว่า คริสเตียน นายพลผู้นี้ได้ทำลายพุทธศาสนามาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2470 ช่วงนี้จีนอยู่ในช่วงขุนศึกแต่ละเมืองปกครองแยกจากกัน นักประวัติศาสตร์จึงเรียกยุคนี้ว่า ยุคขุนศึก มีเหตุการณ์ที่กระทบต่อพุทธศาสนาอย่างรุนแรงอีกสิ่งหนึ่ง เมื่อนายพลของพรรคก๊กมินตั๋ง นายพลเฟิงอวี๋เสียง มีชื่อเสียงโดดเด่นในฐานะเป็นผู้ทำลายพุทธศาสนาหลายมณฑลสาเหตุเนื่องมาจากความคลั่งไคล้ในศาสนาคริสต์ นายพลท่านนี้มีมารดาเป็นชาวพุทธแต่ขณะมิชชันนารีคริสเตียนได้เอาไปเลี้ยงไว้แต่ยังเด็ก จึงได้เปลี่ยนมานับถือคริสต์ในปี พ.ศ. 2457 เมื่อเติบโตขึ้นได้เข้ามาเป็นทหารในกองทัพของราชวงศ์ซิง สังกัดหน่วยของจอมพลหยวนซื่อซำ เมื่อหยวนซื่อซำเข้าร่วมกับกองทัพก๊กมินตั๋ง เฟิงอวี๋เสียงได้ติดตามมาและได้แต่งงานได้เป็นนายพล ไปประจำการที่มณฑลเหอหนาน เขาศรัทธาในศาสนาคริสต์อย่างคลั่งไคล้ ถึงกับออกคำสั่งให้ทำลายวัดพุทธศาสนาและวัดในศาสนาเต๋าทั้งหมด วัดที่ทรงคุณค่าให้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนและค่ายทหาร ผู้ใดขัดขวางต้องถูกลงโทษสถานหนัก วัดในมณฑลเหอ

นานจึงถูกทำลายทิ้งทั้งหมด พระสงฆ์ถูกไต่ร้ายและจับสึกทั้งหมดมีนโยบายออกคำสั่งให้ เปลี่ยนวัด พุทธเป็น โรงเรียน กว่า การปราบปรามขุนศึกจะเสร็จสมบูรณ์ พุทธศาสนา ได้ถูกทำลายเสียหายไป หลายมณฑลเลยทีเดียว

สถานการณ์พุทธศาสนาในยุคนี้ จากการสำรวจโดยกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2473 มี พระสงฆ์ทั่วประเทศราว 500,000 รูป วัด 100,000 แห่ง แต่สถานการณ์โดยรวมมีแต่ทรงกับทรุด เพราะถูกทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อม การทำลายโดยตรงคือ การสั่งทำลายวัดทิ้งโดยนายพล เฝิงอวีเสียง ทางอ้อมคือการรณรงค์ให้ยึดวัดเป็น โรงเรียนและค่ายทหาร ผู้นำคนสำคัญของพรรคจีน คณะชาติที่ปกครองจีนในช่วงนี้ คือ ดร.ซุนยัตเซ็น จอมพลเจียงไคเช็ค จอมพลจางโซเหลียง ทั้งหมด ล้วนนับถือศาสนาคริสต์ ดร.ซุนยัตเซ็นเอง เมื่อกลับมาถึงเมืองจีน เมื่อเห็นชาวบ้านกราบไหว้พร พุทธรูป ถึงกับ โยนพระของชาวบ้านทิ้งลงดินกล่าวหาว่าชาวบ้านงมงาย ปัญญาในยุคนี้ส่วนมาก มักจะมองว่าพุทธศาสนา งมงาย ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ในยุคนี้พระสงฆ์จึงมีบทบาททางสังคมน้อย มาก ผู้คนจะพบเห็นพระสงฆ์ได้ก็ต่อเมื่อมีงานงเด็ก หรือ งานศพนั่นเอง พุทธศาสนาในยุคนี้จึง เปรียบเหมือนคนป่วยหนัก ในสถานการณ์ที่แย่แบบนี้พระสงฆ์หลายรูปเริ่มมองไม่เห็นอนาคต ทอยลาสิกขาไปบ้างบางส่วนก็ไปสมัครอยู่ในกองทัพ พระเขงเยน แต่ในวิกฤตยังมีโอกาส พระสงฆ์จีนได้พระหนุ่มรุ่นใหม่ไฟแรง มีหัวคิดก้าวหน้ารูปหนึ่งมีความมุ่งมั่นจะนำพาศาสนาไปให้ ได้ ท่านคือ พระอาจารย์ไต้สู

พระอาจารย์ไต้สู หรือ ไต้ซวี เกิดวันที่ 8 มกราคม พศ 2433 ในปีี่ ๕ ของจักรพรรคกวางสู แห่งราชวงศ์ชิงปกครองจีน ณ หมู่บ้านไชหนึ่ง อำเภอจงเต๋อ มณฑลเจ้อเจียง นามเดิมว่า กั้นหลิน ในสกุลแซ่หลู่ บิดาเป็นช่างก่อสร้างตึก ขณะอายุเพียงหนึ่งปี บิดาได้เสียชีวิตเพราะอุบัติเหตุ มารดา เลี้ยงดูกั้นหลิน ไม่นาน จึงแต่งงานใหม่ภรรยาคนใหม่กลายเป็นของยาที่ดูแลกั้นหลิน เมื่อกั้นหลินอายุ 8 ขวบ ยาจึงนำไปฝากไว้ที่วัด จากนั้นพาไปกราบสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาในจีน เช่น กูเขาเถาซาน เป็นต้นี่ เป็นจุดเริ่มต้นเป็นเหตุบังคาลใจให้เด็กน้อยอยากบวชเป็นพระ จนอายุ 14 ได้รับอนุญาต ให้บวชเป็นสามเณร ยาจึงนำไปบวชวัดใกล้บ้าน โดยมีคณาจารย์ชื่อต้า รองเจ้าอาวาสวัดเสี่ยวู้หัว ชื่อ เป็นอุปนายณ์นามว่า ห่วยชิน สังกัดนิกายเถรวาทสาขาลนชิ จากนั้นศึกษาที่พระเถระปาซือและ พระซู่เว จึงเปลี่ยนมาเป็นไต้สู แปลว่าความว่างอันสูงสุด ภายหลังต่อมาย้ายมาจำพรรษาที่วัดเทียนทอง โดยการอุปถัมภ์ของพระอาจารย์จันอัน ต่อมาเมื่อเดินทางไปยังมณฑลกวางสู ได้มีเพื่อน พระสงฆ์สนันสนุนให้ศึกษาลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และพุทธศาสนา จากนั้นท่านเดินทางไป พบปะชาวพุทธที่เกาหลี่ ได้หัวน ฮ่องกง พม่า ศรีลังกา อินเดีย จนถึงสหรัฐอเมริกา ได้มีโอกาส ปรากฏถึงสถานการณ์พุทธศาสนาให้ชาวพุทธศาสนาได้ทราบ ในการเดินทางไปต่างประเทศครั้งนี้ ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ที่พม่ามีพระสงฆ์ 2,000 รูป และฆราวาส 10,000 คน มารอรับที่

สถานีรถไฟ ที่สหรัฐอเมริกาท่านได้พบปะชาวจีนทั้งที่เป็นชาวพุทธและไม่เป็นชาวพุทธมากมาย และยังได้ติดต่อนักปราชญ์สมัยนั้นเช่น นายเม็ก มูเลอร์ นางริค เดวิส และผู้นำชาวพุทธอื่นๆ การเดินทางของท่านทำให้รัฐบาลจีนและคณะชาตินิยมเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา และไม่กล้าเบียดเบียนมากนัก

พระอาจารย์ไต้สูเป็นพระเถระที่นำพาในการปฏิรูป และฟื้นฟูพุทธศาสนาในยุคนี้ ที่ตกต่ำอย่างหนักให้ฟื้นขึ้นมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง ท่านได้ร่วมมือกับพระเถระหลายรูป คือ พระอาจารย์ หยวนหยิง พระชูหยุ่น รวมทั้ง อุบาสกอุ่หยางชิงอู่ ทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ ตามนโยบายพุทธศาสนาสำหรับมนุษย์ ท่านเสนอแนะให้พระพุทธศาสนาที่หลีกเลี่ยงจากชาวโลกอย่างสิ้นเชิง กลับเข้าสู่โลกอย่างสร้างสรรค์ ท่านจึงเสนอให้ใช้จิตวิญญาณของผู้สละโลก ทำหน้าที่ของทางโลก อย่างมปรักอยู่กับความคิดยอมรับชะตากรรม ให้พระฟังพาดตนเอง สมบัติที่เกิดขึ้นต้องเป็นของสงฆ์เท่านั้น ไม่ใช่ของพระองค์ใดองค์หนึ่ง ท่านยังเป็นผู้นำปฏิวัติองค์กร ปฏิวัติการผลิต ปฏิวัติการเผยแผ่ ท่านถูกตราหน้าว่าเป็นพระการเมือง เพราะ มีสายสัมพันธ์กับพรรคก๊กมินตั๋ง ความจริงข้อนี้เกิดจากสมัยนั้นการเมืองมีการแบ่งให้เลือกข้าง ถ้าอยู่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่มีศาสนา ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่ง ฝ่ายก๊กมินตั๋งแม้จะไม่ชอบศาสนา แต่สามารถทำกิจสงฆ์ได้ ต่อมาท่านถูกแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดชูโต อำเภอ เฟงหัว ต่อมา พ.ศ. ๒๔๘๗ รัฐบาลจีนได้รับที่นาและสมบัติของวัดพุทธจำนวนมาก ท่านจึงยอมเข้าพบนายพลเจียง ไคเช็ค เพื่อร้องเรียนเรื่องนี้

พระอาจารย์ไต้สูมีบทบาทโดดเด่นหลายด้านที่สำคัญห้าประการคือ

ก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. 2451 ท่านก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์ที่วูซัง มณฑลฟูเจี้ยน เอ๋หมิง เสฉวน และหลิงหนาน แต่วิทยาลัยที่วูซังเปิดได้ 12 ปี มีอันต้องปิดลงเพราะวัดและวิทยาลัยมีความเห็นไม่ตรงกันหลายเรื่อง

ออกนิตยสารเผยแผ่พุทธศาสนา นิตยสารคลื่นแห่งมหาสมุทรเป็นนิตยสารรายเดือนของพุทธศาสนาเรื่องแรกของจีนมียอดจำหน่ายถึง 2,000 เล่มและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นิตยสารเหล่านี้มีอายุจนถึง พ.ศ. 2492 จนจีนเปลี่ยนการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์จึงถูกลบบทบาทลง

ปลุกเร้าให้รักชาติรักศาสนา เพื่อให้บ้านเมืองเห็นความสำคัญของพุทธศาสนาที่ถูกกละเลยมานานท่านออกเงินสนับสนุนให้รัฐบาลทำสงครามต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่น โดยกล่าวว่า หากสิ้นชาติก็สิ้นศาสนา ชาติ สังคมและสัตว์โลกคือส่วนเดียวกัน แม้จะเป็นพระสงฆ์แต่ยังอาศัยแผ่นดินนี้อยู่

ก่อตั้งพุทธสมาคมจีน ท่านเล็งเห็นว่าชาวพุทธจีนทั้งพระและเถระฆราวาสต่างคนต่างอยู่ ยังไม่ได้รวมกันเพื่อปกป้องศาสนา จึงก่อตั้งพุทธสมาคมขึ้นที่หนานจิง ในพ.ศ. 2472

ขั้บยั้งการยึดทรัพย์สินของวัด รัฐบาลมีนโยบายจะนำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของรัฐ ท่านได้เข้าพบนายพลเจียงไคเช็ค ประธานาธิบดีเพื่อร้องเรียนเรื่องนี้ นายพลเห็นว่าท่านอาจารย์ช่วยงานพรรคก๊กมินตั๋งหลายเรื่อง จึงรักษาน้ำใจประกาศให้ยกเลิกกฏนี้ จากการช่วยชาติอย่างจริงจังนี้ทำให้ผู้มีอำนาจมองเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาขึ้นมาบ้าง ท่านมีศิษย์หลายคน เช่น พระจู่ชาน ท่านมรภาพเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2490 ที่วัดพระหยก นคร เซี่ยงไฮ้ รวมอายุ 58 ปี

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เสร็จสิ้นลงไม่นานผลงานของท่านทำให้พระพุทธศาสนากลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่งจนได้รับฉายาว่า **ผู้ช่วยชีวิตพุทธศาสนาในจีน** ทำให้ปัญญาชนมองเห็นคุณค่า และได้กลายเป็นขวัญใจของพระหนุ่มรุ่นใหม่ และชาวพุทธที่ต้องการเห็นความเจริญของพุทธศาสนา พระสงฆ์รุ่นใหม่ล้วนได้รับแรงบันดาลใจจากท่านที่จะกอบกู้พุทธศาสนาให้ยืนหยัดเคียงคู่แผ่นดินต่อไปนอกจากพระอาจารย์ไต้สูแล้ว ในส่วนฆราวาสยังมีอีกหลายท่านที่ช่วยกันฟื้นฟูพุทธศาสนา เช่น หยางเหวินสูย อุบาสกท่านนี้พำนักที่นครหนานจิง ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ของทูตจีน ประจำกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ จึงได้มีโอกาสได้พบกับนักปราชญ์พุทธศาสนาในยุโรปหลายท่าน เมื่อกลับมาจีนได้ช่วยงานพุทธศาสนาหลายอย่างเช่น ธรรม์คัมภีร์วัดที่ถูกทำลายสมัยกบฏไต้หวัน ได้ก่อตั้งโรงพิมพ์ชื่อ จินหลิง จัดหนังสือพิมพ์ทางพุทธศาสนามากถึง 1 ล้านฉบับ แจกจ่ายโดยทั่ว

ในด้านการศึกษาสงฆ์ หลังจากความพยายมก่อตั้งสถาบันการศึกษาสงฆ์ของท่านไต้สูไม่นาน ในยุคสาธารณรัฐนี้ทั่วทั้งจีนมีวิทยาลัยสงฆ์รวม 10 แห่ง ผลิตสงฆ์ที่มีการศึกษาหลายร้อยรูป แต่ที่โด่งดังที่สุดคือ วิทยาลัยสงฆ์เจียวชาน ตั้งที่วัดเจียวชาน ใกล้เมืองหนานจิง มีพระสงฆ์มาเรียนราว 500 รูป พระธรรมจารย์จื่อไคเป็นอธิการบดี เน้นสอนวิชาพุทธศาสนาเป็นหลัก รวมทั้งวิทยาการสมัยใหม่ด้วย วิชาทางพุทธศาสนาเช่น วิชาโกศศาสตร์ สอนโดยพระอาจารย์เหวียนจั้น วิชาประวัติพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล สอนโดยพระอาจารย์จื่อเฟิง วิชา วิชาญาณศาสตร์ สอนโดยพระอาจารย์หมิงชาน

3. ความเสื่อมถอยของพระพุทธศาสนา

ความตกต่ำของพระพุทธศาสนาในประวัติพุทธศาสนาทั้งในจีนและอินเดียมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือสาเหตุแห่งความเสื่อมของศาสนา ในอินเดียนั้นจะดูรุนแรงมากกว่า เพราะมีหลายสาเหตุเกี่ยวข้อง ปัจจุบันในอินเดียมีพระสงฆ์ประมาณห้าร้อยรูป มีชาวพุทธเพียงสิบล้านคนเท่านั้น พุทธสถานประมาณสองร้อยแห่ง ทั่วประเทศ ในขณะที่จีนนั้นมีพระสงฆ์หลายแสนรูป มีชาวพุทธปัจจุบัน อย่างไม่เป็นทางการคือ ร้อยล้านคน มีพุทธสถานราวพันกว่าแห่ง

ปัจจัยหลักที่ทำให้พุทธศาสนาในจีนตกต่ำนั้นมีสองสาเหตุ คือ เกิดจากปัจจัยภายในและ

ภายนอก

เริ่มกันที่ปัจจัยภายใน ภัยภายในของพุทธศาสนาเป็นภัยที่สำคัญที่สุดที่บั่นทอนให้พุทธศาสนา โดยรวมอ่อนตัวลง เกิดมาจากหลายสาเหตุคือ เกิดจากความหย่อนยานในพระธรรมวินัยในยุคต้นที่ พุทธศาสนาเข้ามาในจีน ผู้บวชเกือบทั้งหมดล้วนตั้งใจบวชทั้งสิ้น ผู้บวชที่ตั้งใจบวชนั้นย่อมรักษา พระธรรมวินัยและปฏิบัติตามธรรมอย่างจริงจัง แต่ในระยะหลังเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญมากขึ้น คนอนาถา คนพิการ คนเกียจคร้าน คนหนีราชการ คนหนีทหาร หนีการใช้แรงงานล้วนเข้ามาบวช ในศาสนาพุทธทำให้การประพฤติปฏิบัติเริ่มหย่อนยานลง คนเหล่านี้จะชอบเรียไรและไม่ละอายใน การขอชาวบ้านเองเกิดความเบื่อกับพระสงฆ์พวกนี้

สองเกิดจากการแตกแยกนิกายพุทธศาสนาในจีนเป็นผลพวงมาจากอินเดีย ในอินเดียมีราว พ.ศ. 500 ได้แตกออกเป็นนิกายมากมายถึง 18 นิกายและขยายต่อออกไปอีก เมื่อเข้าสู่ประเทศจีนต่าง นิกายก็ต่างเผยแพร่ออกไปอีกและเห็นว่านิกายของตัวเองดีที่สุด ชาวบ้านเองจึงเกิดความสับสน

สามเกิดจากการขยายสิทธิบรรณสงฆ์ในเบื้องต้นนั้นการบวชพระขึ้นอยู่กับพระอุปัชฌาย์ จะเป็นผู้บวชให้ แต่ต่อมาทางราชการเห็นว่าพระที่เข้ามาบวชบางส่วนไม่ได้ตั้งใจมาบวชจริง แต่ บวชเพื่อหลีกเลี่ยงภาษี หนีการเกณฑ์ทหาร เกณฑ์แรงงาน รัฐบาลขาดรายได้ จึงกำหนดให้ผู้บวช ต้องซื้อสิทธิบรรณ เริ่มใช้ในสมัยราชวงศ์ซ่ง โดยรัฐบาลจะจำหน่ายให้เป็นรายๆ ไป แต่ต่อมาเมื่อ รัฐบาลเห็นว่าการขายสิทธิบรรณสงฆ์นำรายได้เข้ารัฐไม่น้อย จึงจัดตั้งขายเป็นล้าเป็นสัน กลายเป็นว่าผู้ อยากรบวช แต่กลับบวชไม่ได้เพราะเนื่องจากสิทธิบรรณแพงแต่ผู้อยากร่วมแสวงหาผลประโยชน์ กลับได้บวช เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาตกต่ำ

สาเหตุที่สี่เกิดจากการขายตำแหน่งพระจิ๋วสีม่วง จิ๋วสีม่วงหมายถึงเป็นผ้าพระราชทาน สูงสุดกว่าสีดำ สีแดง สีเหลืองของพระสงฆ์จีน เปรียบคุดเป็นพระสงฆ์นายก เริ่มใช้ในสมัยพระนาง บูเช็กเทียน โดยพระนางมอบให้กับ พระอาจารย์หยวนอี่ จนถือเป็นสังฆนายกคนแรกของจีน ใน เบื้องต้นพระสงฆ์ไม่ค่อยชอบกันเท่าไรนัก แต่เมื่อประทานให้ในยุคหลังๆจึงเริ่ม มีการขายตำแหน่ง และผู้ต้องการวิ่งเต้นเพื่อตัวเอง จนเสียค่าใช้จ่ายมาก ในปี พ.ศ. ๑๖๗๒ มีการซื้อขายตำแหน่งถึง ห้า พันตำแหน่งในยุคที่จักรพรรคไม่ชอบพระพุทธศาสนาถึงกับมอบตำแหน่งจิ๋วสีม่วงให้กันพระใน ศาสนาเต๋าเลย

สาเหตุที่ห้าคือ ความเสียหายของพระพุทธศาสนาในอินเดีย กล่าวคือ ในอินเดียนับตั้งแต่ พ.ศ. 1,700 เป็นต้นมาพุทธศาสนาได้สูญหายไปจากอินเดีย เพราะภัยทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยที่ สำคัญที่สุดคือการ โจมตีของมุสลิม เป็นผลให้พุทธศาสนาสูญหายไปเป็นเวลานานดังนั้นการติดต่อ ระหว่างจีนกับอินเดียจึงขาดหายไป ขาดการพัฒนาระหว่างกัน และส่งผลต่อพุทธศาสนาในจีนอีก ด้วย

ต่อมาคือภัยจากภายนอก ถ้าเปรียบภัยภายในเหมือนแมลงชอนไชทำให้ต้นไม้ใหญ่ กลายเป็นโพรงแล้วละก็ ภัยภายนอกก็เปรียบเหมือนลมพายุขนาดใหญ่โหมกระหน่ำทำให้ต้นไม้ กลวงล้มลงได้ ภัยภายนอกมีความสำคัญเช่นกันมาจากหลายสาเหตุ คือหนึ่งผู้ปกครองเบียดเบียน นับตั้งแต่สมัยพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองจีนนั้นผู้ปกครองคือจักรพรรคที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนด ชะตากรรมของพระพุทธศาสนาในจีน ในสมัยที่พระจักรพรรคยังคงเลื่อมใสพระพุทธศาสนานั้น เช่น ฮั่นเม้งตี้ถึงไท่จง ถึงเกาจง บูเช็กเทียน พลอยทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น แต่ เมื่อใดที่พระเจ้าจักรพรรคไม่ทรงโปรดและคลั่งไคล้ศาสนาอื่น จะมุ่งร้ายต่อพระพุทธศาสนาอย่าง หนักจนแถบศูนย์หายไปจากเมืองจีน ผู้ปกครองจึงมีบทบาทมากที่สุดที่จะทำให้พระพุทธศาสนา เจริญหรือเสื่อมถอยลง

สาเหตุที่สองจากการเบียดเบียนทั้งจากศาสนาเต๋าและขงจื้อเมื่อยามที่จักรพรรคทรงโปรดศาสนา พุทธ คณาจารย์เต๋าและขงจื้อ จ้องมุ่งร้ายพุทธศาสนาได้ไม่ถนัดแต่เมื่อยามที่จักรพรรคทรงเอนเอียง เข้ามาในศาสนาที่ตนเองนับถือได้ฉวยโอกาสทำร้ายพระพุทธศาสนาหาว่าเป็นศาสนาของต่างชาติ หาว่าเป็นศาสนาของคนเถื่อนแล้วยึดมือของจักรพรรคทำลายพระพุทธศาสนาแบบถอนรากถอน โคนมาแล้วหลายครั้ง เช่น สมัยจักรพรรคบู๊จง เป็นต้น คณาจารย์ของขงจื้อมีชื่อเสียงในการกอบกู้ ศาสนากลับคืนมาและสืบคลานเข้ามาในศาสนาพุทธแทน เช่น

หันอวี๋ และลีเอาสาเหตุสุดท้ายคือ จากลัทธิวัตถุนิยมที่เห็นศาสนาเป็นยาพิษ ลัทธิ คอมมิวนิสต์ที่น่าทฤษฎีของคาร์ล มาร์ค มาปฏิบัติโดยมองว่าศาสนาเป็นแรงงานตาย เป็นกากเดน ของจักรพรรดินิยม การไหว้พระสามครั้ง เสียเวลาปลูกผักสามต้น ศาสนาจึงเป็นยาพิษ เป็นยาเสพติดของประชาชน ต้องกำจัดออกจากสังคม ดังที่คอมมิวนิสต์ได้ทำลายพระพุทธศาสนาทุกประเทศแม้ ในประเทศจีนเองก็ตาม ภัยทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนมีส่วนสำคัญในการทำให้พุทธศาสนาเกือบจะ ศูนย์หายไปจากประเทศจีน

นอกจากนี้สาเหตุหลักก็มากจากนโยบายปฏิวัติวัฒนธรรมที่มีความคิดสืบทอดกันมันจนถึง สมัยสาธารณรัฐจีนผลกระทบของการปฏิวัติวัฒนธรรมได้ทำลายวัฒนธรรมจีนที่น่าหวงแหนไป เป็นจำนวนมากในที่ต่างๆทั่วประเทศ หนังสือตำราต่างๆตั้งแต่สมัยโบราณถูกทำลาย รวมทั้งความ เชื้อทางศาสนาไม่ว่าศาสนาพุทธ คริสต์ หรือมุสลิมล้วนแต่ถูกทำลายจนหมดสิ้น

สรุปและอภิปรายผล

ศาสนาพุทธหลังจากราชวงศ์ซิงพุทธศาสนาได้เสื่อมถอยลงไปมาก แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าหลังจากที่พุทธศาสนาเข้ามาในประเทศจีนแล้วได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนไปเสียแล้วถึงแม้ว่าในบางยุคบางสมัยผู้ปกครองจะไม่ส่งเสริมให้นับถือศาสนาพุทธ หันไปส่งเสริมศาสนาที่ตนเองยอมรับนับถือ ส่งผลให้พุทธศาสนาขาดการเอาใจใส่ดูแลก็ตาม แต่หนึ่งในจำนวนประชากรจีนที่นับถือศาสนาพุทธก็ไม่ละทิ้งที่จะส่งเสริมศาสนาพุทธ ถึงแม้ว่าจะเป็นส่วนน้อยก็ตามศาสนาพุทธนั้นกลายเป็นศาสนาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนจีนและมีบทบาทต่อชาวจีนอย่างมากได้สะท้อนแนวทางทั้งความคิดความเชื่อนอกจากนี้ยังสามารถเข้ากับศาสนามั้งเดิมของจีนได้ยังดี จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนไปแล้ว สาเหตุของความเสื่อมถอยจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสาเหตุหลักมาจากผู้ปกครองในสมัยนั้นๆไม่ให้การส่งเสริมศาสนาพุทธหรือไม่สาธุรองลงมาคือพระสงฆ์ขาดวินัยทำให้คนเสื่อมความศรัทธาลงมาก แต่เมื่อเกิดปัจจัยดังกล่าวซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้พุทธศาสนาเสื่อมถอยลง แต่ชาวพุทธที่มีความศรัทธาสุดท้ายก็ช่วยกันเผยแพร่และธำรงรักษาศาสนาไว้ได้

ถือได้ว่าศาสนาพุทธมีบทบาทอย่างมากต่อชาวจีนในด้าน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ในทุกยุคทุกสมัยจนถึงยุคสาธารณรัฐจีนและหลังจากยุคสาธารณรัฐจีนถึงจะมีปัจจัยที่ทำให้เสื่อมถอยเข้ามาบ้างแต่สุดท้ายแล้วพุทธศาสนาก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีนได้เป็นอย่างดีและธำรงค้ำอยู่จนถึงปัจจุบัน

หนังสือและเอกสารตีพิมพ์ภาษาไทย

จำนงค์ ทองประเสริฐ . (2508) . พุทธศาสนาในประวัติศาสตร์จีน. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคัมศาสตร์แห่ง

ประเทศไทย

อาร์เธอร์ เอฟ โรทท์,เขียน. จำนงค์ ทองประเสริฐ, แปล. (2508). พุทธศาสนาในประวัติศาสตร์จีน.

กรุงเทพฯ : สมาคมสังคัมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

คาร์ริงตัน กู๊ดริช, เขียน. ศ.ศิวรักษ์, แปล. (2515). ประวัติศาสตร์จีน. พิมพ์ครั้งที่ 5.

กรุงเทพฯ : สมาคมสังคัมศาสตร์แห่งประเทศไทย

พระมหาอุทัย ชมมสาโร. (2516). พระพุทธรูปและโบราณคดีในทวีปเอเชีย.

กรุงเทพฯ : เพื่ออักษร.

ล.เสถียรสุด. (2517). เหตุการณ์สำคัญของพระพุทธรูปในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยบ้าน

สมเด็จพระสังฆราช

ผู้จัดพิมพ์ .อ.อุษา โลหะจรรยา . แปล. (2548) . สืบสานปณิธานธรรมชิวประวัติคณาจารย์จังหวัด

กรุงเทพฯ

มูลนิธิส่งเสริมศาสนาเพื่อสังคม.

พระมหาดาวสยาม . (2552). พุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ว.วชิรปัญญา .

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). ประวัติศาสตร์พระพุทธรูป.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิน คอกบัว. (2554). ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณนคร.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สมจินต์ สมมาปัญญา ป.ธ.๕. (2552). พระพุทธรูปในประเทศไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 14

สิงหาคม 2556. เข้าถึงจาก <http://www.watpaknam.org/knowledge41-%E0%B8%9E>

[%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9E](http://www.watpaknam.org/knowledge41-%E0%B8%9E)

[%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA](http://www.watpaknam.org/knowledge41-%E0%B8%9E)

[%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B](http://www.watpaknam.org/knowledge41-%E0%B8%9E)

[%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%88%E0](http://www.watpaknam.org/knowledge41-%E0%B8%9E)

[%B8%B5%E0%B8%99.html](http://www.watpaknam.org/knowledge41-%E0%B8%9E)

อริยธมฺโม ภิกขุ. (2552). พระพุทธรูปในประเทศไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2556.

เข้าถึงจาก <http://www.learners.in.th/blogs/posts/263057>

(2555). การเผยแพร่พระพุทธรูปในประเทศไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 3 กันยายน 2556.

เข้าถึงจาก <http://www.social-studies-m3.com/?p=191>

(2555). กำเนิดพระพุทธศาสนาในประเทศจีน. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 3 กันยายน 2556. เข้าถึงจาก

<http://veera147.wordpress.com/2009/05/13/%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0>

[B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%94%E0%B8%9E](http://veera147.wordpress.com/2009/05/13/%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0)

[E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9E](http://veera147.wordpress.com/2009/05/13/%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0)

[E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA](http://veera147.wordpress.com/2009/05/13/%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0)

[E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3/](http://veera147.wordpress.com/2009/05/13/%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0)

(2555). ศาสนาพุทธในประเทศจีน. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2556. เข้าถึงจาก

<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA>

[E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%9E](http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA)

[E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B](http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA)

[E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%88%E0](http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA)

[E0%B8%B5%E0%B8%99](http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA)